

Rapport 2009:92

Arkeologisk förundersökning/antikvarisk kontroll

Elkabel genom Norrköping, del 2 Dragsgatan mellan Brunnssalongen i Himmelstalund och Holmen

RAÄ 96
Dragsgatan
S:t Johannes socken
Norrköpings kommun
Östergötlands län

Olle Hörfors

ÖSTERGÖTLANDS LÄNSMUSEUM
AVDELNINGEN FÖR ARKEOLOGI

Elkabel genom Norrköping, del 2

Dragsgatan mellan Brunnssalongen i Himmelstalund och Holmen

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	4
Områdesbeskrivning.	4
Syfte och frågeställningar.	4
Metod och dokumentation	4
Resultat	4
Referenser	5
Tekniska uppgifter.	6

*Omslagsbild: Detalj av gravmonument från Norra kyrkogården.
Foto Olle Hörfors, ÖLM.*

Ö S T E R G Ö T L A N D S L Ä N S M U S E U M
A V D E L N I N G E N F Ö R A R K E O L O G I

Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013 - 23 03 00 • Fax 013 - 12 90 70
info@ostergotlandslansmuseum.se • www.ostergotlandslansmuseum.se

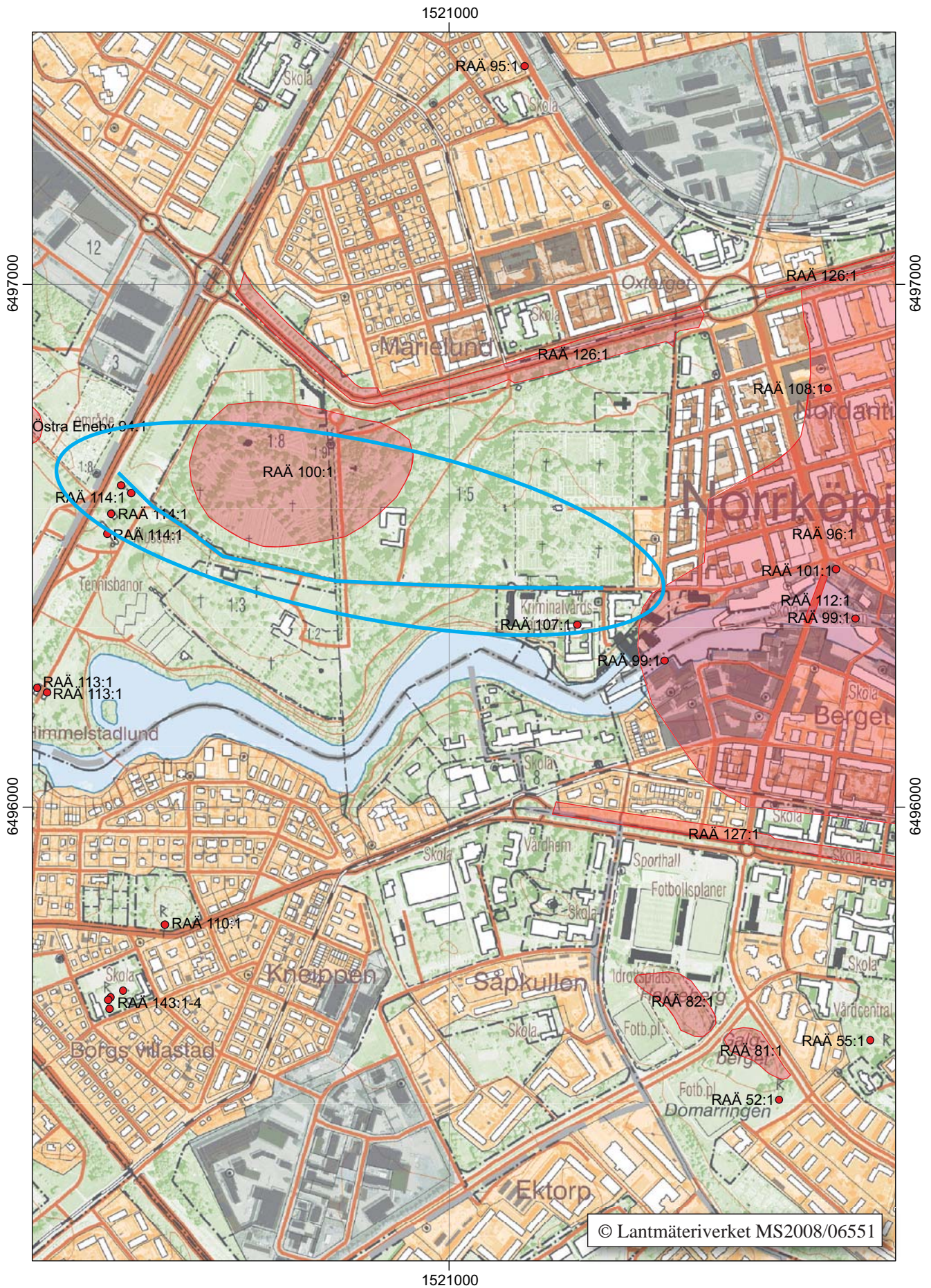
Sammanfattning

I samband med schaktningar för el mellan kvarteret Triangeln och kvarteret Sektorn i Norrköping utfördes flera antikvariska kontroller i form av schaktövervakning. Arbetena har delats upp i flera delar varav detta är del 2 som upptar sträckan mellan Himmelstadlunds brunnsalång och Holmens kraftstation. Schaktet grävdes dels i Dragsgatan, dels intill en cykelbana i Dragsgatans förlängning vidare västerut till parkeringen öster om brunnsalongen. Schaktet var 950 m långt, 1,2 m brett och 1 m djupt.

Elschaktet grävdes delvis genom relativt orörd parkmark mellan det fornminnesrika Himmelstadlundsområdet och Norrköpings medeltida stadsdel Nordantill. Det berörde inte några kända registrerade fornlämningar annat än att det tangerade fornlämning 96 (Norrköpings medeltida stadsområde) längst i öster och gick söder om fornlämning 100 (den ungefärliga platsen för en labyrint). Inget av arkeologiskt intresse påträffades.

Olle Hörfors
antikvarie

Figur 2. Utdrag ur digitala Fastighetskartan, blad 8G 9e, med undersökningsområdet markerat. Skala 1:10 000.

Inledning

I samband med schaktningar för el mellan kvarteret Triangeln och kvarteret Sektorn i Norrköping utfördes flera antikvariska kontroller i form av schaktövervakning. Arbetena har delats upp i flera delar varav detta är del 2 som upptar sträckan mellan Himmelstadlunds brunnssalong och Holmens kraftstation. Schaktet grävdes dels i Dragsgatan, dels intill en cykelbana i Dragsgatans förlängning västerut till parkeringen öster om brunnssalongen. Schaktet var 950 m långt, 1,2 m brett och 1 m djupt.

Den antikvariska kontrollen utfördes av antikvarie Hans Persson. För rapporten svarade antikvarie Olle Hörfors. Uppdragsgivare var Energiverken i Norrköping.

Områdesbeskrivning

Det aktuella området ligger mellan det fornminnesrika Himmelstadlundsområdet med sina omfattande hållristningslokaler och boplatser från bronsålder och Norrköpings medeltida stadsområde. Schaktet löpte mer eller mindre i sin helhet genom mark tillhörande Norrköpings norra begravningsplatser och hade därför parkkaraktär. I den östligaste delen av schaktet gränsade det till Norrköpings kriminalvårdsanstalt.

Strax norr om schaktet och inom begravningsplatsen finns fornlämning 100 registrerad. Den åsyftar en labyrint eller jungfrudans (ofta också kallad trojeborg) med osäker placering. Enligt den karta från 1691 över Himmelsta by hade denna höjd namnet ”Troienborgs bergh”, vilket kan tyda på förekomsten av en labyrint. Någon sådan är inte känd i äldre uppteckningar, men namnet var känt ännu på 1800-talets senare del.

Inga andra arkeologiska undersökningar finns rapporterade från närområdet.

Staden Norrköping har uppstått kring Motala ström med utmärkta lägen för tidig ”industri” som laxfiske och kvarnar. Staden ligger på gränsen mellan ett omfattande slättområde i söder och stora skogar med järnbygd i norr och nordost. Trots att fiske och annat bör vara äldre omnämns staden för första gången 1283, då drottning Sofia den äldre skänker sitt laxfiske i Norrköping till S:t Martins kloster i Skänninge (Broberg 1984:13). Det är dock först i mitten på 1300-talet som Norrköping uttryckligen benämns som stad. Att industrialiseringen kan gå betydligt längre tillbaka i tidens visade sig bland annat vid en arkeologisk undersökning 1991-1992 i kvarteret Gamla Holmarna och Holmengatan (Feldt/Gustin i manus). Här påträffades bland annat vad som tolkades som kvarnbyggnader i flera nivåer. Varav den understa med viss tvekan kunde dateras till 1100-talet.

Efter en omfattande stadsbrand 1655 fick den i övrigt kraftigt expanderande industristaden Norrköping också ett nytt gatunät som kraftigt avvek från det gamla. I Norrköping har etableringen av tidiga och omfattande industrier också inneburit stora ingrepp och förändringar i bebyggelsen som inneburit att stadens kulturlager är utschaktade i mycket stor utsträckning. Omfattande utschaktning skedde också i samband med 1960- och 1970-talens stora saneringsvåg.

Det aktuella schaktet anslöt i sin yttersta östliga kant till Norrköpings medeltida stadsområde, RAÄ 96.

Syfte och frågeställningar

Syftet med den arkeologiska förundersökningen i form av en antikvarisk kontroll var i första hand att, där så var möjligt, se till att arbetet berörde fast fornlämning i så liten omfattning som möjligt. Dessutom skulle den arkeologiska förundersökningen fastställa i vilken omfattning det förekommer fast fornlämning i form av kulturlager eller konstruktioner i det aktuella området. Om fast fornlämning framkom skulle den dokumenteras avseende karaktär och omfattning samt om möjligt dateras.

Metod och dokumentation

All schaktning skedde med hjälp av maskin. Det arkeologiska arbetet skedde genom att löpande antikvariska kontroller i form av schaktövervakningar genomfördes medan arbetena pågick.

Resultat

Den antikvariska kontrollen av schaktningarna för el berörde sträckan mellan Himmelstadlunds brunnssalong och Holmens elverk i den västligaste utkanten av Norrköpings medeltida stadsområde. Schaktet grävdes dels i Dragsgatan och dels intill den cykelbana som utgjorde Dragsgatans förlängning bort mot brunnssalongen. Dragsgatan löper genom det omfattande park- och kyrkogårdsområde som rymmer dels Norra kyrkogården, dels Krematoriekirskogården, samt Matteus kyrkogård. Mellan Matteus kyrkogård och Norra kyrkogården ligger Folkparksskolan med tillhörande parkområde.

Schaktet var 950 m långt, 1,2 m brett och 1 m djupt. Intill cykelbanan innehöll schaktet i vissa delar ett 0,25-0,35 m djupt humusskikt, i andra delar sattsandskiktet för cykelbanan. I Dragsgatan framkom sentida fyllnadslager, upp till 0,8 m tjocka.

Inget av arkeologiskt intresse framkom.

Referenser

Broberg B. 1984. *Norrköping*. Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska museer. Rapport Medeltidsstaden 50.

Arkivhandlingar i Östergötlands läns museums topografiska arkiv.

Tekniska uppgifter

Område	Dragsgatan, Norrköpings norra begravningsplats
Socken	Norrköping, S:t Johannes
Kommun	Norrköping
Län och landskap	Östergötland
Fornlämningsnr	RAÄ 96 intill RAÄ 100
Ekonomiska kartans blad	086 94 (8G9e Norrköping)
Koordinater	X6496430-6496455, Y1520390-1520470
Koordinatsystem	Rikets
Höjdsystem	Rikets
Typ av undersökning	Arkeologisk förundersökning/antikvarisk kontroll
Länsstyrelsens dnr	220-6358/93
Länsstyrelsens handläggare	Carin Claréus
ÖLM dnr	326/93
Kontonr	Å6046
Uppdragsgivare	Energiverket, Norrköpings kommun
Kostnadsansvarig	Energiverket, Norrköpings kommun
Projektledare	Olle Hörfors
Fältarbetstid	1994-08-17--30
Yta/Volym/Löpmeter	1140 m ² , 950 löpmeter
Fynd	-
Foto filmnr	-
Analys	-
Grafik	Lasse Norr
Renritning	-
Grafisk form	Lasse Norr
Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands länsmuseum.	
Ur allmänt kartmaterial	© Lantmäteriverket MS2008/06551
ISSN 1403-9273	Rapport 2009:92 © Östergötlands länsmuseum

I samband med schaktningar för el mellan kv Triangeln och kv Sektorn i Norrköping utfördes flera antikvariska kontroller i form av schaktövervakning. Arbetena har delats upp i flera delar varav detta är del 2 som upptar sträckan mellan Himmelstadsunds brunnssalong och Holmens kraftstation. Schaktet grävdes dels i Dragsgatan, dels intill en cykelbana i Dragsgatans förlängning västerut till parkeringen öster om brunnssalongen. Schaktet var 950 m långt, 1,2 m brett och 1 m djupt.

Elschaktet grävdes delvis genom relativt orörd parkmark mellan det fornminnesrika Himmelstadsundsområdet och Norrköpings medeltida stadsdel Nordantill. Det berörde inte några kända registrerade fornlämningar annat än att det tangerade fornlämning 96 (Norrköpings medeltida stadsområde) längst i öster och gick söder om fornlämning 100 (den ungefärliga platsen för en labyrinth). Inget av arkeologiskt intresse påträffades.